

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

**Навчально-науковий інститут природничо-математичних наук,
інформатики та менеджменту**

Кафедра освітнього менеджменту та публічного управління

Кваліфікаційна робота бакалавра

ПИТАННЯ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ В КОМПЕТЕНЦІЇ ОРГАНІВ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Виконала: здобувачка

освітнього ступеня бакалавра

денної форми навчання

ОПП «Публічне управління та адміністрування»

спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

ТУНЕВИЧ Анастасія Денисівна

Науковий керівник:

доктор політичних наук, професор

ДОЛЖЕНКОВ Олег Олександрович

Туневич А. Д. Питання місцевого значення в компетенції органів місцевого самоврядування: кваліфікаційна (бакалаврська) робота : 281 Публічне управління та адміністрування / Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Кафедра освітнього менеджменту та публічного управління. Кер. роб.: О. О. Долженков, д-р політ. наук, проф. Одеса, 2026. 62 с.

Анотація

Уточнено сутність поняття «питання місцевого значення» як ключової категорії муніципальної компетенції; проаналізовано нормативно-правову базу місцевого самоврядування в Україні та виявлено системні колізії й прогалини у правовому регулюванні; схарактеризовано вплив реформи децентралізації 2014–2022 рр. на розширення повноважень і фінансової бази територіальних громад; систематизовано суперечності у розмежуванні компетенцій між органами державної влади та органами місцевого самоврядування; визначено перспективи вдосконалення системи муніципальної компетенції в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Ключові слова: місцеве самоврядування, питання місцевого значення, муніципальна компетенція, власні повноваження, делеговані повноваження, децентралізація, територіальна громада, фінансова спроможність, е-демократія, воєнний стан.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	5
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ	10
1.1. Природа та особливості питань місцевого значення	10
1.2. Нормативно-правова база місцевого самоврядування в Україні	12
1.3. Історичний аспект розвитку компетенції органів місцевого самоврядування	14
Висновки з першого розділу	16
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	18
2.1. Класифікація повноважень: власні (самоврядні) та делеговані	18
2.2. Повноваження у сфері соціального та гуманітарного розвитку громади	22
2.3. Повноваження у сфері забезпечення громадського порядку та цивільного захисту в умовах воєнного стану	25
Висновки з другого розділу	27
РОЗДІЛ 3. РЕСУРСИ ТА МЕХАНІЗМИ ЗДІЙСНЕННЯ МІСЦЕВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ	29
3.1. Фінансово-економічна база для вирішення питань місцевого значення	29
3.2. Методи виконання адміністративних рішень на місцевому рівні	33
3.3. Роль муніципальної власності та територіальних ресурсів у діяльності органів місцевого самоврядування	35
Висновки з третього розділу	38
РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УКРАЇНІ	39

4.1. Виклики та суперечності у розмежуванні повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування	39
4.2. Проблема фінансової спроможності та делегованих повноважень «без гарантій»	44
4.3. Шляхи вдосконалення законодавства та цифровізація процесу прийняття рішень (е-демократія)	48
Висновки з четвертого розділу	52
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ	62

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Скорочення	Повна назва
АМУ	Асоціація міст України
ВПО	Внутрішньо переміщені особи
ЗСУ	Збройні Сили України
КМУ	Кабінет Міністрів України
КЗ ОЗ	Комунальний заклад охорони здоров'я
КП	Комунальне підприємство
МДА	Місцева державна адміністрація
МСВ	Місьцеве самоврядування
НАН України	Національна академія наук України
НСЗУ	Національна служба здоров'я України
ОДА	Обласна державна адміністрація
ОМС	Органи місцевого самоврядування
ОТГ	Об'єднана територіальна громада
ПДФО	Податок на доходи фізичних осіб
PIТ	Personal Income Tax (податок на доходи фізичних осіб)
ВА	Військова адміністрація
ЄС	Європейський Союз
ЖКГ	Житлово-комунальне господарство
УВКБ ООН	Управління Верховного комісара ООН у справах біженців
UNICEF	Дитячий фонд ООН

Скорочення	Повна назва
KSE Institute	Київська школа економіки (науково-дослідний інститут)
Закон № 280/97-ВР	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР
Закон № 333-р	Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 01.04.2014 р. № 333-р
Закон № 157-VIII	Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р. № 157-VIII
Е-демократія	Електронна демократія
ЗМІ	Засоби масової інформації
ст.	Стаття
р.	Рік
ін.	Інші
та ін.	Та інші
тощо	Таке інше
напр.	Наприклад
зокрема	Зокрема
п.	Пункт
ч.	Частина
розд.	Розділ

ВСТУП

Актуальність теми. Місцеве самоврядування є фундаментальним інститутом демократичної держави, що забезпечує реалізацію права територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення. Згідно з Європейською Хартією місцевого самоврядування, саме на цьому рівні реалізується найбільш доступна для громадян форма участі в управлінні державними справами. В Україні, яка обрала євроінтеграційний курс, адаптація інституту місцевого самоврядування до європейських стандартів є необхідною умовою набуття членства в Європейському Союзі.

Актуальність дослідження зумовлена кількома чинниками. По-перше, Україна перебуває в умовах незавершеної реформи децентралізації (розпочатої у 2014 р.), яка суттєво змінила розподіл повноважень, але не вирішила всіх суперечностей. По-друге, повномасштабне вторгнення Російської Федерації з 2022 р. поставило органи місцевого самоврядування перед новими викликами (цивільний захист, гуманітарна допомога, відновлення інфраструктури), що потребує переосмислення муніципальної компетенції. По-третє, євроінтеграційний курс вимагає приведення законодавства у відповідність до Європейської хартії місцевого самоврядування.

Теоретичні основи місцевого самоврядування досліджені у працях Т. Б. Шаповал, А. С. Чубіної, В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького, М. О. Баймуратова та інших. Питання компетенції та функцій представницьких органів розкриті у дослідженнях О. В. Чернецької, О. А. Назаренка; проблематика територіальної громади – у монографії О. В. Батанова. Водночас питання адаптації муніципальної компетенції до умов воєнного стану та перспективи е-демократії на місцевому рівні залишаються недостатньо дослідженими.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації органами місцевого самоврядування повноважень щодо вирішення питань місцевого значення.

Предмет дослідження – правові норми, що регулюють компетенцію органів місцевого самоврядування у сфері питань місцевого значення, та практика їх застосування в умовах децентралізації та воєнного стану.

Мета дослідження – комплексний аналіз питань місцевого значення як ключової категорії компетенції органів місцевого самоврядування, виявлення системних суперечностей у правовому регулюванні муніципальної компетенції та визначенні шляхів їх подолання.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідити теоретичні основи питань місцевого значення як фундаментальної категорії місцевого самоврядування;
- проаналізувати нормативно-правову базу та еволюцію компетенції органів місцевого самоврядування в Україні;
- охарактеризувати структуру повноважень органів місцевого самоврядування та співвідношення власних та делегованих повноважень;
- дослідити ресурси (фінансово-економічну базу, муніципальну власність) та механізми здійснення місцевих повноважень;
- виявити ключові проблеми розмежування повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування, провести SWOT-аналіз існуючої системи;
- визначити шляхи вдосконалення законодавства та перспективи цифровізації прийняття рішень на місцевому рівні.

Методи дослідження. Методологічну основу становить сукупність загальнонаукових та спеціально-юридичних методів. Діалектичний метод застосовано для дослідження суперечностей у системі розмежування повноважень. Історико-правовий – для аналізу еволюції компетенції органів місцевого самоврядування. Порівняльно-правовий – для зіставлення української

моделі місцевого самоврядування з відповідними інститутами інших держав. Системно-структурний – для аналізу нормативно-правової бази як цілісної системи. Метод SWOT-аналізу для комплексної оцінки системи розмежування повноважень.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про державну службу», Бюджетний та Земельний кодекси України, Концепція реформування місцевого самоврядування, Європейська хартія місцевого самоврядування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці рекомендацій щодо: законодавчого закріплення принципу повного фінансового забезпечення делегованих повноважень; системної ревізії законодавства про місцеве самоврядування; визначення перспектив розвитку е-демократії та механізмів підтримки громад у процесі повоєнного відновлення.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 62 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

1.1. Природа та особливості питань місцевого значення

Питання місцевого значення становлять сукупність завдань, які безпосередньо впливають на життєдіяльність територіальної громади, включаючи благоустрій, соціальний захист, освіту та комунальні послуги [21, с. 84–86]. Згідно з Конституцією України (ст. 140), місцеве самоврядування – це право та реальна можливість територіальної громади самостійно вирішувати ці питання в межах Конституції та законів України. Така природа зумовлена принципом субсидіарності, коли рішення приймаються на найнижчому ефективному рівні влади [9, с. 20–25].

У теоретичному аспекті природа цих питань ґрунтується на громадівській концепції самоврядування, де територіальна громада (жителі села, селища чи міста) виступає первинним суб'єктом влади [6, с. 50–60]. Це відображає принцип народовладдя (ст. 5 Конституції України), за яким народ реалізує суверенітет через місцеві органи. На відміну від державних питань, місцеві мають локальний характер і фінансуються з муніципальних ресурсів [20, с. 52–55].

Першою особливістю є їх локалізованість: вони стосуються конкретної території та безпосередньо впливають на повсякденне життя мешканців (наприклад, утримання доріг, дитячих садків, водопостачання). Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР (ст. 26) деталізує перелік, включаючи 22 власні повноваження, як-от затвердження програм соціально-економічного розвитку громади [21, с. 85].

Другою особливістю виступає гібридність: поєднання власних (самоврядних) і делегованих повноважень. Власні – це ініціативи громади

(місцеві податки, управління комунальною власністю), делеговані – державні функції (реєстрація актів цивільного стану), що виконуються за рахунок субвенцій. Це забезпечує координацію, але створює ризики дублювання [30, с. 93–95].

Третьою особливістю є динамічність, особливо в умовах воєнного стану (з 24.02.2022). Органи самоврядування отримали додаткові повноваження з цивільного захисту, як-от організація укриттів та гуманітарної допомоги. Це адаптує природу питань до кризових реалій, зберігаючи принципи гласності та колегіальності [32, с. 15–20].

Четвертою особливістю слугує принципова основа: законність, гласність, поєднання місцевих і державних інтересів (ст. 4 Закону № 280/97-ВР). Територіальною основою є село, селище, місто чи об'єднана громада [1, с. 20–30]. Статут громади конкретизує повноваження, роблячи їх адаптованими до локальних умов [31, с. 33–35].

П'ятою особливістю є матеріально-фінансова самостійність, закріплена ст. 143 Конституції. Громади формують бюджети з податків (РІТ – 60%), земельного податку та єдиного податку, що гарантує автономію. Проте залежність від трансфертів (до 40% доходів) обмежує повноту реалізації [5, с. 25–30].

Класифікація питань місцевого значення за Законом № 280/97-ВР у контексті Європейської хартії місцевого самоврядування (ратифікована 15.07.1997) акцентує на свободі громади визначати структуру органів (виборні ради, старости). Це відрізняє українську модель від унітарних (французької) чи федеративних (німецької), наближаючи до змішаної [18, с. 40–45].

Аналіз теоретичних підходів показує, що громадівська теорія домінує в Україні, де акцент робиться на праві жителів сіл чи міст самостійно вирішувати локальні проблеми [6, с. 60–70]. Державницька модель менш застосовна через акцент на децентралізації. Змішана теорія поєднує елементи, як у практиці об'єднаних територіальних громад [10, с. 200–250].

Підсумовуючи, природа питань місцевого значення є самоврядною та субсидіарною, з особливостями локальності, гібридності, динамічності та фінансової автономії [21, с. 86]. Це забезпечує ефективне управління, але вимагає вдосконалення законодавства для усунення суперечностей [5, с. 30–35].

1.2. Нормативно-правова база місцевого самоврядування в Україні

Нормативно-правова база місцевого самоврядування в Україні формується як ієрархічна система актів, що охоплює конституційні, законодавчі та підзаконні норми, а також акти органів місцевого самоврядування [31, с. 33–38]. Основою є Конституція України, зокрема розділ XI, де гарантуються право й реальна можливість територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів, а також закріплюється статус місцевого самоврядування як конституційно-правового інституту [31, с. 34]. Зокрема, стаття 140 Конституції України визначає, що територіальні громади (сільські, селищні, міські) є носіями права місцевого самоврядування, що відображає принцип субсидіарності і децентралізації влади [9, с. 25].

Основним законодавчим актом, що конкретизує конституційні положення щодо місцевого самоврядування, є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Згідно зі статтею 1 цього Закону, місцеве самоврядування визначається як гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади самостійно (або через відповідні органи) вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції України і законів України [21, с. 84]. Цим Законом встановлюється система органів місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські ради, їх виконавчі органи, районні та обласні ради як представницькі органи громади), порядок їх обрання, відповідальність, а також гарантії місцевого самоврядування [20, с. 100–150].

Крім Конституції та Закону «Про місцеве самоврядування», нормативно-правову базу доповнюють інші закони, які визначають конкретні повноваження

органів місцевої влади в окремих сферах: Бюджетний кодекс України, Земельний кодекс України, законодавство про освіту, охорону здоров'я, культуру, житлово-комунальне господарство, благоустрій, охорону навколишнього природного середовища, пожежну безпеку та ін. [9, с. 50–60]. Наприклад, Бюджетний кодекс регулює залучення місцевих податків і зборів, розподіл міжбюджетних трансфертів та інші питання фінансового забезпечення місцевого самоврядування, що є невід'ємною частиною його компетенції. Земельний кодекс закріплює повноваження місцевих рад щодо землевпорядкування, розподілу земельних ділянок, ведення місцевих земельних кадастрів, що безпосередньо впливає на реалізацію питань місцевого значення [10, с. 300–350].

Не менш важливим елементом бази є підзаконні акти: укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази центральних органів виконавчої влади, які встановлюють порядок виконання законів, фінансове забезпечення, нормативно-правовий режим воєнного стану, механізми координації між органами державної влади та органами місцевого самоврядування [5, с. 10–20]. Одночасно акти органів місцевого самоврядування (рішення місцевих рад, постанови виконавчих органів, рішення місцевих референдумів) виконують роль локальних нормативних актів, які адаптують загальнодержавні вимоги до специфіки конкретної територіальної громади [19, с. 50–60]. У наукових та навчальних працях підкреслюється, що ця система актів формує не лише «матеріальну», а й процедурну базу місцевого самоврядування: від моменту ініціативи громади через місцевий референдум або внесок делегатів ради до прийняття управлінського рішення та його виконання з урахуванням державного контролю [7, с. 63–70]. Так, Шаповал Т. Б. та Чубіна А. С. вказують, що місцеве самоврядування як конституційно-правовий інститут вимагає чіткого розмежування повноважень місцевих органів від органів державної влади, що досягається за допомогою системного законодавства [31, с. 35–37]. У підручниках з муніципального права та державного будівництва зазначається, що сучасна нормативно-правова база місцевого самоврядування має бути

гнучкою, адаптивною і взаємопов'язаною зі стратегіями регіонального розвитку, що забезпечує ефективність управління питаннями місцевого значення [20; 9].

Таким чином, нормативно-правова база місцевого самоврядування в Україні є розгалуженою ієрархічною системою, яка базується на Конституції України та Законі № 280/97-ВР, але потребує подальшої систематизації та усунення суперечностей між окремими актами.

1.3. Історичний аспект розвитку компетенції органів місцевого самоврядування

Історичний розвиток компетенції органів місцевого самоврядування в Україні можна умовно поділити на радянський, перехідний (1990–2014) та сучасний децентралізаційний (після 2014) етапи, кожен з яких суттєво змінював зміст, обсяг і характер повноважень місцевих органів [10, с. 100–150].

Етап радянської системи (до 1991 року). У радянський період місцеве самоврядування фактично було підпорядковане центральній владі, а ради народних депутатів виконували відносно формальну роль, оскільки реальне управління здійснювали партійні комітети та місцеві державні адміністрації, що підпорядковувалися республіканському (центральному) апарату [10, с. 120]. Компетенція місцевих рад визначалася згори, а їхні рішення були по суті інструментом виконання директив центрального керівництва, що обмежувало автономію громад і відокремлювало податково-бюджетні ресурси від потреб населення. Цей період характеризується мінімальною децентралізацією і фактично відсутнім самостійним вирішенням питань місцевого значення [1, с. 10–20].

Перехідний етап становлення (1991–2014). Початком нової доби місцевого самоврядування вважають прийняття Закону УРСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР і місцеве самоврядування» від 7 грудня 1990 року, який вперше відкрито провів доктрину місцевого самоврядування та

визначив право територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення, хоча практика виконання цього права залишалася обмеженою. Згодом, після прийняття Декларації про державний суверенітет України 1990 року та Конституції України 1996 року, було закріплено статус місцевого самоврядування як конституційно-правового інституту, що відкрив шлях до розширення його компетенції, проте з більш формальним, ніж фактичним, відокремленням від державних органів [31, с. 36].

На цьому етапі науковці зазначали, що компетенція місцевих органів була швидше описовою та декларативною, а не повноцінною за обсягом і фінансовим забезпеченням [1, с. 50–60]. Реальні повноваження обмежувалися недостатнім розміром місцевих бюджетів, відсутністю повноцінної адміністративно-територіальної реформи та волею центральних органів, що часто втручалися у рішення місцевих рад. Окремі дослідження, зокрема Чернецька О. В., відмічають, що в той період відбувалася невизначеність між функціями органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що ускладнювало чітке з'ясування компетенції місцевих рад [30, с. 94].

Сучасний етап децентралізації. Поворотним пунктом стало прийняття Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 01.04.2014 р. № 333-р, яка визначена як початок системної реформи децентралізації, спрямованої на створення ефективної місцевої влади, здатної забезпечити «близькість до громадян» та відповідальність перед місцевою громадою. Реформа передбачала поетапне розширення повноважень і фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування за рахунок передачі значної частини адміністративних, фінансових і соціальних функцій з центральних органів виконавчої влади на рівень територіальних громад.

У межах цього етапу (2014–2022) було сформовано правові та інституційні засади для створення об'єднаних територіальних громад, які стали базовим рівнем місцевого самоврядування [6, с. 100–120]. Через процес об'єднання

місцевих громад з метою підвищення економічної та адміністративної потужності місцевих урядів було збільшено їхню здатність самостійно розвивати соціальну інфраструктуру, освіту, охорону здоров'я, житлово-комунальне господарство та культурні установи. Одночасно приймалися законодавчі зміни (закони України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про місцеве самоврядування», «Про освіту» тощо), які нормативно закріплювали нові повноваження місцевих рад і виконавчих органів [25, с. 50–100].

Важливою складовою етапу децентралізації стало збільшення фінансової автономії місцевих органів, зокрема за рахунок зростання місцевих податків і зборів, розширення міжбюджетних трансфертів, а також передачі на місцевий рівень управління частиною загальнодержавних субвенцій [5, с. 35]. У наукових аналітиках зазначається, що саме цей елемент сприяв підвищенню відповідальності місцевих рад перед громадою, оскільки збільшення ресурсів стало жорстко пов'язане з вимогами ефективного використання коштів та публічного обліку результатів управління [8, с. 70].

Під час 2014–2022 рр. у місцевих органах відбулася зміна парадигми компетенції: від формального виконання директив центральних органів до активного використання права ініціювати соціально-економічні проєкти, планувати розвиток інфраструктури та прямо впливати на якість послуг населення [32, с. 20–25]. Цей етап може розглядатися як ключовий з моменту незалежності для консолідації місцевого самоврядування як реально самостійної юридичної і політичної сутності, що виходить за межі чисто формальної компетенції [18, с. 60–70].

Висновки з першого розділу

У першому розділі досліджено теоретичні та праві основи регулювання питань місцевого значення. Встановлено, що питання місцевого значення є фундаментальною категорією місцевого самоврядування, яка ґрунтується на

громадівський концепції та принципі субсидіарності. Їх основними особливостями виступають локалізованість, гібридність (поєднання власних і делегованих повноважень), динамічність та фінансова самостійність.

Нормативно-правова база місцевого самоврядування в Україні утворює ієрархічну систему на чолі з Конституцією України та Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР. Історичний розвиток компетенції органів місцевого самоврядування пройшов три етапи: радянської централізації, перехідної декларативності та сучасної децентралізації, яка забезпечила формування об'єднаних територіальних громад і розширення їхньої фінансової автономії.

Виявлено, що теоретичні та правові основи, які склалися, створюють фундамент для ефективного управління локальними потребами, однак потребують подальшого вдосконалення законодавства для усунення дублювання повноважень та посилення фінансової незалежності громад.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

2.1. Класифікація повноважень: власні (самоврядні) та делеговані

Класифікація повноважень органів місцевого самоврядування є базовим інструментом розуміння їхньої компетенції та правової природи [30, с. 93–94]. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР, повноваження органів місцевого самоврядування поділяються на дві основні категорії: власні (самоврядні) та делеговані [21, с. 84–85]. Таке розмежування є принципово важливим, оскільки визначає не лише зміст діяльності органів самоврядування, а й порядок фінансування, ступінь самостійності у прийнятті рішень та межі державного контролю [30, с. 94–95].

Власні (самоврядні) повноваження становлять основу автономії територіальних громад і реалізуються органами місцевого самоврядування самостійно, без втручання органів державної влади, в межах, визначених Конституцією та законами України [31, с. 35–37]. Природа власних повноважень відображає громадівську концепцію місцевого самоврядування, згідно з якою територіальна громада як первинний суб'єкт влади має невід'ємне право на самостійне вирішення питань місцевого значення [6, с. 50–60]. До таких повноважень належать: затвердження місцевого бюджету та контроль за його виконанням, встановлення місцевих податків і зборів у межах, визначених Податковим кодексом України, управління комунальною власністю громади, затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідної території, вирішення питань благоустрою населених пунктів, організація надання житлово-комунальних послуг населенню [21, с. 85].

Важливою характеристикою власних повноважень є їхня фінансова автономія, закріплена статтею 143 Конституції України [9, с. 200–210]. Громади формують місцеві бюджети переважно за рахунок податку на доходи фізичних осіб (близько 60%), земельного податку та єдиного податку, що забезпечує матеріальну основу для реалізації самоврядних функцій [5, с. 25–30]. Водночас залежність від державних трансфертів, яка в окремих громадах сягає 40% доходів, певною мірою обмежує повноту фінансової незалежності і, відповідно, реальний обсяг здійснення власних повноважень [28, с. 150–160]. Статут територіальної громади як локальний нормативний акт відіграє важливу роль у конкретизації власних повноважень, адаптуючи їх до специфічних умов відповідної громади [31, с. 36–37; 9, с. 220–230].

Делеговані повноваження є другою ключовою складовою компетенції органів місцевого самоврядування і являють собою державні функції, передані органам місцевого самоврядування для виконання з відповідним фінансовим та матеріальним забезпеченням з боку держави [20, с. 200–210]. Такий механізм делегування відображає змішану природу місцевого самоврядування в Україні, де воно функціонує одночасно як інститут громадянського суспільства та як складова публічного управління. До делегованих повноважень належать: здійснення державної реєстрації актів цивільного стану, ведення земельного кадастру, виконання функцій у сфері соціального захисту населення (призначення та виплата державних допомог), контроль у сфері земельних відносин, реалізація державної політики у сфері охорони дитинства, забезпечення виконання законодавства щодо військового обов'язку та ін. [21, с. 85–86].

Принциповою відмінністю делегованих повноважень від власних є характер державного контролю за їх здійсненням [30, с. 95]. Якщо у сфері власних повноважень держава здійснює лише контроль за законністю (перевірку відповідності рішень органів самоврядування вимогам законодавства), то щодо делегованих повноважень допускається також контроль за доцільністю

прийнятих рішень, оскільки держава несе відповідальність за належне виконання цих функцій [1, с. 40–50]. Це створює ризики надмірного втручання центральних органів у діяльність місцевого самоврядування, що неодноразово відзначалося у науковій літературі [30, с. 95–96; 1, с. 50].

Проблемою, яка зберігається і в сучасний період, залишається недостатня чіткість розмежування між власними та делегованими повноваженнями, що породжує дублювання функцій та конфлікти компетенцій між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями [5, с. 10–20]. Асоціація міст України в аналітичному огляді 2023 року фіксує цю проблему як одну з ключових перешкод для ефективного місцевого самоврядування, наголошуючи на необхідності законодавчого уточнення меж повноважень [4, с. 60–70].

Порядок прийняття управлінських рішень у сфері як власних, так і делегованих повноважень регулюється загальними принципами організації місцевого самоврядування- законністю, гласністю, колегіальністю, поєднанням місцевих і державних інтересів (ст. 4 Закону № 280/97-ВР) [21, с. 84].

Дослідження процесу прийняття управлінських рішень в органах місцевого самоврядування свідчить, що ефективність їх реалізації залежить від ступеня залучення громадян до обговорення та від прозорості процедур [8, с. 63–70]. В умовах воєнного стану ці процеси зазнають суттєвих трансформацій: ряд повноважень делегується додатково з метою забезпечення цивільного захисту населення, а механізми громадської участі адаптуються до умов безпеки [32, с. 15–20].

Таблиця 2.1

Порівняльна характеристика власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування

Критерій	Власні (самоврядні)	Делеговані
Джерело	Конституція, Закон № 280/97-ВР [7, с. 85]	Закони, акти Кабміну
Фінансування	Місцевий бюджет	Державні субвенції
Контроль держави	Законність	Законність і доцільність
Ініціатива	Громада / рада	Держава
Відповідальність	Перед громадою	Перед державою і громадою

Реформа децентралізації, розпочата у 2014 році, суттєво змінила баланс між власними та делегованими повноваженнями на користь розширення першої категорії [24, ст. 808]. Об'єднані територіальні громади, що стали базовим рівнем місцевого самоврядування, отримали значно ширший обсяг власних повноважень у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та інфраструктури, що раніше реалізовувалися переважно як делеговані функції [6, с. 100–120]. Це відповідає принципам Європейської хартії місцевого самоврядування (ратифікованої Україною 15.07.1997), яка наголошує на пріоритетності власних повноважень громад як гарантії їхньої реальної автономії [28, с. 200–220]. Водночас науковці наголошують, що розширення обсягу власних повноважень без відповідного збільшення фінансових ресурсів громад може призводити до декларативності самоврядування, коли формально широка компетенція не підкріплена реальними можливостями її здійснення [25, с. 100–110]. Особливо гостро ця проблема постає в умовах воєнного часу, коли фінансова спроможність значної частини громад суттєво знизилася внаслідок руйнування інфраструктури, переміщення населення та скорочення доходів місцевих бюджетів [32, с. 20–25].

Таким чином, класифікація повноважень органів місцевого самоврядування на власні та делеговані є не лише теоретичною конструкцією, а й практичним інструментом організації публічного управління на місцевому рівні [21, с. 86]. Чітке розмежування цих категорій, адекватне фінансове

забезпечення та усунення законодавчих суперечностей є необхідними умовами для ефективної реалізації компетенції органів місцевого самоврядування в інтересах територіальних громад [31, с. 38; 5, с. 30–35].

2.2. Повноваження у сфері соціального та гуманітарного розвитку громади

Повноваження у сфері освіти належать до пріоритетних напрямів діяльності органів місцевого самоврядування [18, с. 40–50]. Місцеві ради та їх виконавчі органи забезпечують функціонування закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти на відповідній території, вирішують питання їх матеріально-технічного забезпечення, організовують підвезення учнів до місць навчання, здійснюють контроль за виконанням законодавства про освіту [9, с. 180–190]. Реформа децентралізації суттєво розширила повноваження об'єднаних територіальних громад у цій сфері: громади отримали право самостійно визначати мережу закладів освіти на своїй території, оптимізувати її відповідно до демографічних реалій та фінансових можливостей [13, с. 30].

Разом із тим в умовах воєнного стану реалізація освітніх повноважень зазнала суттєвих ускладнень [32, с. 20]. Значна частина закладів освіти зазнала руйнувань або використовується для потреб оборони чи розміщення внутрішньо переміщених осіб, що вимагає від органів місцевого самоврядування пошуку альтернативних форм організації навчального процесу, зокрема дистанційного навчання та функціонування укриттів при школах [29, с. 40–45].

Повноваження у сфері охорони здоров'я реалізуються через управління комунальними закладами охорони здоров'я, забезпечення їх фінансування з місцевих бюджетів у межах медичної субвенції, організацію надання первинної медичної допомоги населенню [21, с. 85]. У процесі медичної реформи (з 2017 року) відбувся перерозподіл відповідальності між центральним рівнем та органами місцевого самоврядування: держава взяла на себе фінансування

медичних послуг через Національну службу здоров'я України, тоді як громади зберегли відповідальність за матеріально-технічну базу закладів охорони здоров'я [12, с. 150–160]. Науковці наголошують, що ефективна реалізація повноважень у сфері охорони здоров'я потребує достатнього рівня фінансової спроможності громади, що є проблемою для значної кількості малих та середніх територіальних громад [28, с. 180–190]. Асоціація міст України фіксує, що недофінансування комунальних закладів охорони здоров'я залишається хронічною проблемою, яка загострилася в умовах воєнного часу [5, с. 35–40].

Повноваження у сфері соціального захисту населення мають подвійну природу: частина з них є власними (організація соціальної опіки, підтримка вразливих груп населення за рахунок місцевого бюджету), а інша частина – делегованими державними функціями (призначення і виплата державних соціальних допомог) [30, с. 94]. Органи місцевого самоврядування управляють центрами соціального обслуговування, будинками-інтернатами, центрами соціально-психологічної реабілітації, забезпечують надання соціальних послуг самотнім громадянам, особам з інвалідністю, малозабезпеченим сім'ям [25, с. 120–130].

В умовах повномасштабного вторгнення соціальні повноваження органів місцевого самоврядування суттєво розширились: громади взяли на себе організацію прийому та облаштування внутрішньо переміщених осіб, розподіл гуманітарної допомоги, надання тимчасового житла, психологічної підтримки та сприяння у працевлаштуванні [32, с. 25; 14, с. 30–35]. Дослідження KSE Institute 2025 року фіксує, що саме органи місцевого самоврядування стали основним інституційним суб'єктом реагування на гуманітарні виклики воєнного часу, що потребує відповідного кадрового та фінансового забезпечення [32, с. 25–30].

Повноваження у сфері культури, фізичної культури та спорту охоплюють управління комунальними закладами культури (будинки культури, бібліотеки, музеї, театри), підтримку аматорського мистецтва та народних промислів, організацію спортивних заходів, управління спортивними спорудами

комунальної власності [21, с. 86; 19, с. 50–60]. Ці повноваження, попри їхній позірно другорядний характер, відіграють важливу роль у формуванні місцевої ідентичності, соціальної згуртованості громади та профілактиці асоціальних явищ [6, с. 150–160].

Повноваження у сфері гуманітарного розвитку в широкому розумінні включають також підтримку місцевих засобів масової інформації, забезпечення доступу мешканців до публічної інформації про діяльність органів самоврядування, організацію публічних консультацій та громадських слухань [7, с. 70]. Дослідники підкреслюють, що залучення громадян до прийняття рішень є не лише демократичною цінністю, а й практичним інструментом підвищення якості управлінських рішень на місцевому рівні [2, с. 20–25].

Таблиця 2.2

**Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері
соціального та гуманітарного розвитку**

Сфера	Основні повноваження	Характер
Освіта	Управління закладами, фінансування, мережа шкіл [4, с. 180]	Власні та делеговані
Охорона здоров'я	Управління КЗ ОЗ, матеріально-технічна база	Власні та делеговані
Соціальний захист	Соціальні послуги, допомога ВПО, виплати	Власні та делеговані
Культура і спорт	Управління закладами, підтримка заходів	Власні
Гуманітарний розвиток	Публічна інформація, громадська участь	Власні

Підсумовуючи, повноваження у сфері соціального та гуманітарного розвитку є найбільш наближеними до потреб мешканців і визначають реальну ефективність місцевого самоврядування з точки зору якості публічних послуг [12, с. 60]. Їх належна реалізація потребує не лише достатнього правового регулювання, а й фінансової спроможності громади, кваліфікованих кадрів та розвиненої інфраструктури [28, с. 190].

2.3. Повноваження у сфері забезпечення громадського порядку та цивільного захисту в умовах воєнного стану

Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення громадського порядку та цивільного захисту набули особливої актуальності в умовах повномасштабного збройного конфлікту, що триває з 24 лютого 2022 року [25, с. 50–60]. Якщо в мирний час ці повноваження мали переважно допоміжний, координаційний характер щодо діяльності правоохоронних органів, то в умовах воєнного стану вони перетворилися на одну з ключових функцій місцевого самоврядування, від якої безпосередньо залежать безпека та виживання територіальних громад [29, с. 40].

Повноваження у сфері громадського порядку в мирний час охоплюють організацію роботи органів самоорганізації населення з питань охорони громадського порядку, сприяння діяльності правоохоронних органів, утримання комунальних служб охорони, вирішення питань розміщення та функціонування об'єктів, що можуть впливати на стан громадського порядку [25, с. 60–70]. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» відносить до компетенції виконавчих органів місцевих рад сприяння органам суду, прокуратури та юстиції, забезпечення виконання рішень судів у частині, що стосується компетенції органів самоврядування [21, с. 85].

Дослідники місцевого самоврядування у сфері забезпечення правопорядку наголошують, що ефективна реалізація цих повноважень потребує чіткого законодавчого розмежування між компетенцією органів місцевого самоврядування та органів Національної поліції, оскільки перетин функцій породжує безвідповідальність і знижує рівень безпеки на місцях [25, с. 70–80]. Національний та міжнародний досвід свідчить, що оптимальною є модель партнерства між муніципальними органами та правоохоронними структурами, де місцеве самоврядування забезпечує ресурсну та організаційну підтримку, а поліція здійснює безпосередні правоохоронні функції [25, с. 80–90].

Повноваження у сфері цивільного захисту в умовах воєнного стану є найбільш динамічно розвиненим сегментом компетенції органів місцевого самоврядування [32, с. 15]. З введенням воєнного стану органи місцевого самоврядування отримали розширений перелік повноважень у цій сфері, що включає: організацію та утримання захисних споруд цивільного захисту (укриттів), евакуацію населення з небезпечних районів, організацію аварійно-рятувальних робіт, забезпечення населення засобами індивідуального захисту, координацію діяльності комунальних служб в умовах надзвичайних ситуацій [29, с. 45–50].

Практика функціонування органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану виявила як сильні сторони децентралізованої системи управління, так і її вразливості [14, с. 35]. З одного боку, реформа децентралізації 2014–2022 рр. сформувала фінансово та організаційно спроможніші громади, здатні самостійно реагувати на виклики воєнного часу [24, ст. 808]. З іншого боку, громади, що розташовані поблизу зони бойових дій або на тимчасово окупованих територіях, виявилися фактично позбавленими можливості реалізовувати свої повноваження, що ставить питання про механізми збереження інституційної спроможності місцевого самоврядування в екстремальних умовах [32, с. 20–25].

Організація укриттів стала одним із найбільш нагальних практичних завдань органів місцевого самоврядування після початку повномасштабного вторгнення [29, с. 45]. Місцеві ради та їх виконавчі органи зобов'язані забезпечити інвентаризацію, паспортизацію та належний технічний стан захисних споруд, організувати їх цілодобове чергування, забезпечити укриттями насамперед об'єкти критичної інфраструктури та місця масового перебування людей [32, с. 15–20]. Асоціація міст України фіксує, що значна частина органів місцевого самоврядування зіштовхнулася із проблемою хронічного недофінансування утримання укриттів, що потребує системного вирішення на загальнодержавному рівні [5, с. 40–45].

Евакуаційні повноваження органів місцевого самоврядування передбачають розроблення та затвердження планів евакуації населення, організацію евакуаційних комісій, визначення маршрутів та пунктів призначення евакуйованих, забезпечення транспортом та супроводом [25, с. 90–100]. В умовах реальних бойових дій ці повноваження реалізовувалися в надзвичайно складних умовах, нерідко в режимі ручного управління, що підкреслює важливість завчасної підготовки планів цивільного захисту та їхнього регулярного оновлення [29, с. 50].

Гуманітарна координація як складова повноважень місцевого самоврядування в умовах воєнного стану охоплює організацію прийому та розподілу гуманітарної допомоги, взаємодію з міжнародними організаціями (УВКБ ООН, Міжнародний комітет Червоного Хреста, UNICEF та ін.), координацію волонтерського руху, забезпечення харчуванням та предметами першої необхідності вразливих категорій населення [13, с. 30–35]. Дослідження KSE Institute 2025 року показує, що залучення громадян до вирішення гуманітарних питань на місцевому рівні є не лише практичною необхідністю, а й важливим чинником збереження соціальної згуртованості громади в умовах війни [32, с. 25–30].

Таким чином, повноваження у сфері забезпечення громадського порядку та цивільного захисту в умовах воєнного стану набули критичного значення для функціонування територіальних громад. Реформа децентралізації створила інституційну основу для їх реалізації, однак фінансові та організаційні виклики залишаються суттєвими, особливо для громад, розташованих у зоні бойових дій.

Висновки з другого розділу

У другому розділі досліджено структуру та зміст повноважень органів місцевого самоврядування. Встановлено, що вони поділяються на власні (самоврядні) та делеговані. Власні повноваження забезпечують автономію

громад і реалізуються за рахунок місцевих бюджетів, тоді як делеговані є державними функціями, що виконуються під державним контролем. Реформа децентралізації розширила обсяг власних повноважень громад, однак проблема їх чіткого розмежування залишається актуальною.

Найбільш наближеними до потреб населення є повноваження у соціально-гуманітарній сфері. В умовах воєнного стану особливого значення набули функції цивільного захисту, зокрема організація укриттів, евакуація населення та координація гуманітарної допомоги. Це підтвердило ключову роль органів місцевого самоврядування у подоланні безпекових і гуманітарних викликів воєнного часу.

РОЗДІЛ 3

РЕСУРСИ ТА МЕХАНІЗМИ ЗДІЙСНЕННЯ МІСЦЕВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

3.1. Фінансово-економічна база для вирішення питань місцевого значення

Фінансово-економічна база місцевого самоврядування є визначальним чинником реальної спроможності територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення. Без достатніх фінансових ресурсів навіть найширші законодавчо закріплені повноваження залишаються декларацією, позбавленою практичного змісту. Саме тому питання фінансової автономії місцевого самоврядування посідає центральне місце як у науковій літературі, так і в практиці публічного управління.

Правова основа фінансової автономії місцевого самоврядування закріплена в Конституції України та Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» [21, с. 84–85]. Стаття 142 Конституції визначає, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад. Стаття 143 Конституції закріплює право територіальних громад самостійно управляти майном комунальної власності та затверджувати програми соціально-економічного розвитку і контролювати їх виконання [9, с. 210]. Бюджетний кодекс України деталізує механізми формування та використання місцевих бюджетів, визначаючи склад доходів і видатків, порядок міжбюджетних відносин та розподілу трансфертів [9, с. 220–230]. Земельний кодекс України закріплює повноваження місцевих рад щодо управління земельними ресурсами як важливою складовою матеріальної бази самоврядування [9, с. 230–240].

Структура доходів місцевих бюджетів формується з кількох основних джерел. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є головним бюджетоутворюючим податком для більшості громад, забезпечуючи близько 60% власних доходів місцевих бюджетів [5, с. 25–30]. Земельний податок та орендна плата за землі комунальної власності є другим за значущістю джерелом наповнення місцевих бюджетів, особливо для сільських та приміських громад із значним земельним фондом [21, с. 85]. Єдиний податок, який сплачується суб'єктами малого підприємництва, формує помітну частку доходів бюджетів міських та приміських громад із розвиненим малим бізнесом [28, с. 160]. Місцеві збори (туристичний збір, збір за місця для паркування транспортних засобів) мають допоміжне значення, проте в окремих громадах із розвиненою туристичною інфраструктурою або значним автомобільним трафіком можуть становити помітну частину доходів [21, с. 85–86]. Доходи від управління комунальним майном (оренда приміщень, дивіденди від комунальних підприємств) є потенційно значущим, але нерідко нереалізованим джерелом наповнення місцевих бюджетів через неефективне управління комунальною власністю [28, с. 170–180].

Міжбюджетні трансферти є невід'ємною складовою фінансової системи місцевого самоврядування в Україні [12, с. 60–70]. Базова дотація вирівнює фінансові можливості громад із різним рівнем податкової спроможності, забезпечуючи мінімальний стандарт фінансового забезпечення в усіх громадах незалежно від їхнього економічного потенціалу [9, с. 240]. Освітня, медична та інші цільові субвенції спрямовуються на фінансування делегованих державних повноважень у відповідних сферах [5, с. 35]. Залежність від трансфертів, яка в окремих громадах сягає 40% і більше від загального обсягу доходів, є системною проблемою фінансової автономії місцевого самоврядування в Україні [4, с. 60–70]. Асоціація міст України наголошує, що надмірна трансфертна залежність підриває реальну самостійність органів місцевого самоврядування, оскільки умови надання трансфертів нерідко обмежують свободу розпорядження

коштами [5, с. 30–35]. Водночас повна відмова від вирівнювальних механізмів була б несправедливою щодо громад із низьким економічним потенціалом, тому оптимізація системи міжбюджетних відносин є постійним завданням бюджетної політики [10, с. 400–420].

Таблиця 3.1

Структура фінансово-економічної бази місцевого самоврядування в Україні

Складова	Основні елементи	Частка / значення
Податкові доходи	ПДФО, земельний податок, єдиний податок	~60% власних доходів
Неподаткові доходи	Оренда, дивіденди КП, збори	Допоміжне значення
Трансферти	Базова дотація, субвенції	До 40% загальних доходів
Комунальна власність	Майно, підприємства, земля	Матеріальна основа
Запозичення	Муніципальні облігації, кредити	Обмежене використання

Перспективи зміцнення фінансово-економічної бази місцевого самоврядування пов'язані з кількома стратегічними напрямками [13, с. 15–20]. По-перше, це подальша оптимізація системи міжбюджетних відносин із метою зменшення трансфертної залежності та збільшення частки власних доходів громад [14, с. 30–35]. По-друге, підвищення ефективності управління комунальною власністю через запровадження прозорих конкурентних процедур та сучасних управлінських стандартів [28, с. 190]. По-третє, розвиток міжмуніципального співробітництва як механізму спільного використання ресурсів громад для реалізації спільних інфраструктурних та соціальних проектів [1, с. 50–60]. По-четверте, активне залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги для відновлення і розвитку постраждалих громад у повоєнний період [7, с. 35–40].

Реформа децентралізації та її фінансовий вимір. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 01.04.2014 р. № 333-р передбачала не лише адміністративно-територіальну реорганізацію, а й суттєве розширення фінансової бази громад [24, ст. 808].

Зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України, прийняті у 2014–2015 рр., закріпили за об'єднаними територіальними громадами прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом, передали їм 60% ПДФО замість попередніх 25%, розширили повноваження щодо встановлення місцевих податків і зборів [13, с. 30]. Науковці відзначають, що саме фінансова децентралізація стала рушійною силою реального розширення компетенції органів місцевого самоврядування після 2014 року [6, с. 100–120]. Збільшення власних доходів громад дозволило їм активно інвестувати в місцеву інфраструктуру, соціальні послуги та економічний розвиток, що підвищило якість публічних послуг для мешканців та зміцнило довіру до місцевої влади [2, с. 20–25].

Комунальна власність як складова фінансово-економічної бази місцевого самоврядування охоплює об'єкти нерухомості, комунальні підприємства, земельні ділянки, що перебувають у власності територіальної громади [6, с. 120–130]. Ефективне управління комунальною власністю є важливим чинником фінансової спроможності громади: раціональна оренда комунальних приміщень, прибуткова діяльність комунальних підприємств, продумана земельна політика можуть суттєво збільшити доходи місцевого бюджету без підвищення податкового навантаження на мешканців [20, с. 120]. Водночас практика свідчить, що управління комунальною власністю є однією з найбільш проблемних сфер діяльності органів місцевого самоврядування [28, с. 180–190]. Неefективні комунальні підприємства нерідко є джерелом не доходів, а видатків місцевого бюджету, а непрозорі механізми оренди комунального майна створюють корупційні ризики [5, с. 40–45]. Вирішення цих проблем потребує запровадження сучасних стандартів корпоративного управління в комунальному секторі та посилення громадського контролю за використанням комунальної власності [2, с. 25–30].

Вплив воєнного стану на фінансово-економічну базу місцевого самоврядування є надзвичайно суттєвим і різноплановим [32, с. 20–25]. З одного боку, значна частина громад зазнала прямих фінансових втрат унаслідок

руйнування інфраструктури, скорочення бази оподаткування через відтік населення та зупинку підприємств, зменшення надходжень від місцевих податків і зборів [8, с. 35]. З іншого боку, різко зросли видатки на цивільний захист, відновлення зруйнованої інфраструктури, соціальну підтримку внутрішньо переміщених осіб та забезпечення потреб оборони [29, с. 45–50]. Дослідження KSE Institute 2025 року показує, що фінансова спроможність громад у прифронтових та деокупованих районах скоротилась критично, що фактично унеможлиблює самостійне виконання ними значної частини власних повноважень без суттєвої державної підтримки [32, с. 25–30]. Це ставить на порядок денний питання про необхідність розробки спеціальних механізмів фінансової підтримки постраждалих громад у рамках загальнодержавної програми відновлення України [12, с. 70].

Таким чином, фінансово-економічна база місцевого самоврядування є необхідною умовою реалізації конституційного принципу самостійності територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення [31, с. 36–38]. Її зміцнення через поглиблення фінансової децентралізації, підвищення ефективності управління комунальними ресурсами та вдосконалення системи міжбюджетних відносин є стратегічним пріоритетом розвитку місцевого самоврядування в Україні як у поточних умовах воєнного стану, так і в перспективі післявоєнного відновлення [14, с. 35; 12, с. 70; 7, с. 40].

3.2. Методи виконання адміністративних рішень на місцевому рівні

Виконання адміністративних рішень на місцевому рівні є практичним втіленням повноважень органів місцевого самоврядування у реальні результати для територіальної громади [8, с. 63–70]. Методи виконання охоплюють сукупність організаційних, правових, фінансових та комунікаційних інструментів, за допомогою яких органи місцевого самоврядування перетворюють прийняті рішення на конкретні дії та результати [10, с. 420].

Правова природа адміністративних рішень визначається їхнім місцем у системі публічного управління [31, с. 35]. Рішення місцевих рад, постанови виконавчих органів та розпорядження міських голів є локальними нормативними актами, обов'язковими для виконання на відповідній території всіма суб'єктами, а їх юридична сила ґрунтується на конституційних гарантіях місцевого самоврядування та Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» [21, с. 84–86].

Якість управлінських рішень суттєво підвищується за умови залучення громадян до їх підготовки та обговорення, однак надмірна тривалість процедур узгодження може знижувати оперативність реагування на нагальні потреби громади [8, с. 70; 2, с. 25].

Організаційні методи передбачають чіткий розподіл функцій між структурними підрозділами, встановлення термінів виконання та налагодження системи звітності [9, с. 250]. Важливу роль відіграє інститут старост – представників виконавчого органу в окремих населених пунктах об'єднаної громади, які забезпечують виконання рішень безпосередньо на місцях і є первинною ланкою комунікації між громадою та органами самоврядування [12, с. 80].

Фінансові методи охоплюють механізми бюджетного планування та контролю за цільовим використанням ресурсів. Програмно-цільовий метод бюджетування дозволяє чітко пов'язати видатки з конкретними цілями та очікуваними результатами, підвищуючи прозорість використання публічних коштів.

Правові методи включають видання підзаконних нормативних актів, укладення договорів із суб'єктами господарювання та застосування заходів адміністративного примусу. Важливим інструментом є муніципальний контроль – система перевірок дотримання вимог місцевих нормативних актів у сферах благоустрою, земельних відносин, торгівлі та інших [25, с. 120–130].

Комунікаційні методи передбачають своєчасне інформування мешканців про прийняті рішення та їх результати через офіційні веб-сайти, соціальні мережі, місцеві ЗМІ та громадські слухання [7, с. 68–70; 1, с. 60]. Контрольні методи реалізуються через внутрішній аудит, звітування перед місцевою радою, громадський контроль та державний нагляд за законністю рішень [9, с. 270–280; 31, с. 37].

Особливості виконання рішень в умовах воєнного стану пов'язані з необхідністю поєднання оперативності з демократичними процедурами [32, с. 20]. Частина повноважень концентрується у виконавчих органах, однак дослідники наголошують на збереженні принципів колегіальності та гласності [8, с. 70–74]. Дослідження KSE Institute 2025 року фіксує нові практики: дистанційні засідання рад, спрощені процедури закупівель та оперативний перерозподіл бюджетних ресурсів, що потребують законодавчого закріплення [32, с. 25–30].

Отож, методи виконання адміністративних рішень утворюють цілісну систему організаційно-правових інструментів, ефективність якої визначається якістю планування, чіткістю розподілу відповідальності та розвиненістю механізмів громадського контролю [10, с. 430]. Основними методами є: організаційні, фінансові, правові, комунікаційні та контрольні (детальна характеристика наведена в Додатку А). Їх удосконалення з урахуванням викликів воєнного часу є важливим напрямом розвитку місцевого самоврядування в Україні [12, с. 75].

3.3. Роль муніципальної власності та територіальних ресурсів у діяльності органів місцевого самоврядування

Муніципальна власність та територіальні ресурси становлять матеріальну основу діяльності органів місцевого самоврядування, без якої реалізація навіть найбільш детально закріплених законодавством повноважень була б

неможливою. Конституція України (ст. 142) визначає, що такою основою є рухоме і нерухоме майно, земля та природні ресурси, що перебувають у власності територіальних громад. При цьому управління цими ресурсами є одночасно правом і обов'язком органів місцевого самоврядування.

Варто підкреслити особливий правовий статус комунальної власності: її суб'єктом є безпосередньо територіальна громада, а органи самоврядування виступають лише управителями від її імені [6, с. 150]. Це означає, що розпорядження комунальним майном всупереч інтересам громади є неприпустимим, а мешканці мають право здійснювати контроль за таким управлінням.

До складу комунальної власності входять об'єкти нерухомості, інженерна та транспортна інфраструктура, земельні ділянки, комунальні підприємства, а також рухоме майно органів самоврядування та установ [21, с. 85–86]. Утримання всього цього комплексу потребує значних і постійних видатків, однак саме якість комунальної інфраструктури визначає реальний рівень життя мешканців.

Реформа децентралізації суттєво розширила обсяг комунальної власності об'єднаних громад, передавши їм чимало об'єктів із державної та спільної власності. Це підвищило матеріальну спроможність громад, проте водночас збільшило видаткове навантаження, яке не завжди підкріплювалось відповідним фінансуванням [28, с. 200–210].

Особливе місце серед територіальних ресурсів посідають земельні ресурси. На мій погляд, земля є не просто майновим активом, а насамперед інструментом просторового розвитку: через земельну політику громада визначає напрями містобудування, залучає інвестиції та формує середовище для бізнесу. Земельний податок та орендна плата формують стабільну доходну базу місцевих бюджетів, однак значний потенціал цього джерела залишається нереалізованим через неповноту кадастру та відсутність прозорих процедур надання ділянок [4, с. 70–80].

Комунальні підприємства є водночас і складовою муніципальної власності, і основним інструментом надання послуг населенню у сферах водопостачання, теплопостачання, транспорту, поводження з відходами тощо. Проблема їхньої ефективності є хронічною: значна частина функціонує збитково, потребуючи постійних дотацій. Основними причинами цього є застаріла матеріально-технічна база, нераціональне ціноутворення та недостатня управлінська компетентність керівників. Вирішення цих проблем вбачається у модернізації комунального сектора, залученні приватних інвестицій через механізми публічно-приватного партнерства та впровадженні сучасних стандартів корпоративного управління.

Вплив воєнного стану на муніципальну власність виявився надзвичайно руйнівним. Масштабні пошкодження об'єктів інфраструктури, закладів освіти, охорони здоров'я та культури завдали колосальних збитків матеріальній базі самоврядування [32, с. 30]. Разом із тим, як зазначається у дослідженні KSE Institute 2025 року, органи місцевого самоврядування зберегли здатність до управління наявними ресурсами і продовжують реалізовувати відновлювальні проєкти — що свідчить про інституційну стійкість, сформовану в результаті децентралізації [32, с. 30–35].

Перспективним напрямом підвищення ефективності є міжмуніципальне співробітництво — спільне утримання інфраструктури, кооперація у сфері поводження з відходами, створення спільних комунальних підприємств. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» створює правову основу для таких форм кооперації, однак їхнє практичне застосування залишається недостатнім.

Детальна структура муніципальної власності та роль її складових у діяльності органів місцевого самоврядування наведена в Додатку Б.

Підсумовуючи, муніципальна власність та територіальні ресурси є не лише матеріальною основою, а й інструментом реалізації стратегічних цілей розвитку громади. Підвищення прозорості управління, залучення інвестицій, модернізація

інфраструктури та розвиток міжмуніципального співробітництва-це ключові чинники зміцнення реальної автономії місцевого самоврядування. В умовах же повоєнного відновлення відбудова зруйнованої матеріальної бази громад набуває значення загальнодержавного пріоритету [12, с. 75].

Висновки з третього розділу

Ресурси та механізми здійснення місцевих повноважень формують практичну основу автономії територіальних громад, з фінансовою базою на ПДФО (60%), земельних податках, трансфертах (до 40%) та комунальній власності, посиленою реформою 2014–2026 рр., але обмеженою воєнними втратами. Фінансово-економічна база забезпечує матеріальну самостійність (ст. 142–143 Конституції), де реформа децентралізації розширила доходи, а воєнний стан скоротив спроможність прифронтових громад.

Методи виконання адміністративних рішень охоплюють організаційні, фінансові, правові, комунікаційні та контрольні інструменти, з адаптацією до воєнного стану через оперативні процедури та дистанційні формати. Муніципальна власність (інфраструктура, земля, підприємства) та територіальні ресурси слугують матеріальною основою послуг, де неефективне управління створює збитки, а міжмуніципальне співробітництво підвищує ефективність.

Зміцнення ресурсів через оптимізацію трансфертів, модернізацію комунальних підприємств і повоєнне відновлення з міжнародною допомогою визначає реальну спроможність органів самоврядування, створюючи передумови для аналізу проблем реалізації в наступних розділах.

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

4.1. Виклики та суперечності у розмежуванні повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування

Розмежування повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування є однією з найскладніших і найбільш дискусійних проблем організації публічного управління в Україні [30, с. 95–100]. Попри те, що Конституція України та Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» закладають загальні принципи такого розмежування, практика їх застосування виявляє численні суперечності, прогалини та колізії, що знижують ефективність як державного управління, так і місцевого самоврядування [31, с. 38–40].

Конституційна основа та її практичні обмеження. Розділ XI Конституції України закріплює, що органи місцевого самоврядування не входять до системи органів державної влади, гарантуючи їхню інституційну самостійність [31, с. 40]. Водночас Конституція передбачає механізм делегування окремих повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування, що створює зону перетину компетенцій і породжує ризики як дублювання функцій, так і утворення «сірих зон» – питань, відповідальність за вирішення яких жоден орган не бере на себе повною мірою [30, с. 100]. Шаповал Т. Б. та Чубіна А. С. наголошують, що місцеве самоврядування як конституційно-правовий інститут вимагає чіткого законодавчого розмежування повноважень місцевих органів від органів державної влади, проте чинне законодавство цього завдання повною мірою не виконує [31, с. 40–42].

Дублювання повноважень між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування є однією з найбільш гострих проблем

системи публічного управління на регіональному та місцевому рівнях [10, с. 430–440]. Місцеві державні адміністрації, що є органами виконавчої влади загальної компетенції на рівні областей та районів, нерідко здійснюють функції, аналогічні або суміжні з повноваженнями відповідних рад та їх виконавчих органів. Це стосується насамперед сфер соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, управління земельними ресурсами та контрольних функцій [9, с. 260–270]. Чернецька О. В. зазначає, що невизначеність між функціями органів державної влади та органів місцевого самоврядування ускладнює чітке з'ясування компетенції місцевих рад і породжує конфлікти юрисдикцій, наслідком чого є розмивання відповідальності перед громадянами [30, с. 105].

Проблема «нефінансованих мандатів» є особливо болючою у системі делегованих повноважень [28, с. 230–240]. Держава нерідко покладає на органи місцевого самоврядування виконання додаткових функцій без відповідного фінансового забезпечення або з його явно недостатнім обсягом [5, с. 50–55]. Асоціація міст України в аналітичному огляді 2023 року фіксує, що невідповідність між обсягом делегованих повноважень та обсягом субвенцій на їх виконання є системною і хронічною проблемою, що змушує органи місцевого самоврядування фінансувати державні функції за рахунок власних коштів, відволікаючи їх від вирішення питань місцевого значення [28, с. 240]. Журавський В. С. та співавтори наголошують, що ефективна система делегування повноважень має обов'язково передбачати повне фінансове забезпечення делегованих функцій, інакше делегування перетворюється на перекладання фінансового тягаря на місцеві бюджети [10, с. 440]. Це прямо суперечить принципам Європейської хартії місцевого самоврядування щодо відповідності фінансових ресурсів органів самоврядування обсягу їхніх повноважень [12, с. 90].

Надмірний державний контроль та його межі. Чинне законодавство передбачає численні форми державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, проте межі між законним державним наглядом за

дотриманням законності та неправомірним втручанням у самоврядні функції залишаються недостатньо чіткими [25, с. 130–140]. Сидорчук Л. А. у своїй монографії вказує, що оптимальна модель взаємодії між державою та місцевим самоврядуванням передбачає партнерство, а не підпорядкування, де державний контроль обмежується виключно перевіркою законності рішень органів самоврядування без втручання в їхню доцільність [25, с. 140]. Порухення цього принципу створює передумови для адміністративного тиску на органи місцевого самоврядування, що суперечить конституційному принципу їхньої самостійності [31, с. 42].

Законодавча нестабільність як системний чинник суперечностей. Часті зміни до законодавства про місцеве самоврядування, бюджетного та податкового законодавства створюють правову невизначеність для органів місцевого самоврядування, ускладнюють середньострокове планування та підривають інституційну стабільність [1, с. 70–80]. У підручниках з муніципального права зазначається, що стабільність правового регулювання є необхідною умовою ефективного функціонування місцевого самоврядування, оскільки органи самоврядування потребують передбачуваного правового середовища для реалізації довгострокових проєктів розвитку громади [20, с. 150–160].

Кадровий вимір проблеми. Навіть чітке законодавче врегулювання не гарантує ефективного розподілу компетенцій без належно підготовлених кадрів в органах місцевого самоврядування [12, с. 90–100]. Мішина Н. В. та Волкова Д. Є. у своєму конспекті лекцій наголошують, що ефективно місцеве самоврядування потребує не лише правової основи, а й кваліфікованих посадовців, здатних грамотно реалізувати надані повноваження [18, с. 100]. Брак кваліфікованих кадрів, особливо в малих та сільських громадах, призводить до того, що органи самоврядування фактично не використовують весь обсяг наданих їм повноважень або реалізують їх неефективно, що особливо відчутно в умовах розширення компетенції після реформи децентралізації [28, с. 250].

Виклики воєнного часу та рецентралізаційні тенденції. З введенням воєнного стану відбулася певна рецентралізація управління: військові адміністрації, утворені в окремих регіонах, отримали широкі повноваження, що в ряді випадків перетиналися з компетенцією органів місцевого самоврядування [32, с. 35–40]. Водночас органи місцевого самоврядування в зонах активних бойових дій нерідко виявлялися єдиними дієздатними інститутами публічного управління, змушеними брати на себе функції, що формально виходять за межі їхньої компетенції [7, с. 45]. Дослідження KSE Institute 2025 року констатує, що баланс між централізацією та децентралізацією в умовах воєнного стану потребує чіткого законодавчого врегулювання, оскільки стихійний перерозподіл повноважень у кризових умовах породжує правову невизначеність і знижує ефективність публічного управління загалом [8, с. 45–50].

З метою комплексної оцінки стану розмежування повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування доцільно застосувати SWOT-аналіз, який дозволяє системно виявити сильні та слабкі сторони існуючої моделі, а також зовнішні можливості й загрози для її розвитку [2, с. 30–35].

Сильні сторони (Strengths): конституційне закріплення місцевого самоврядування як самостійного інституту публічної влади [31, с. 42]; наявність розгалуженої законодавчої бази, яка конкретизує повноваження органів місцевого самоврядування у різних сферах [9, с. 270–280]; результати реформи децентралізації 2014–2022 рр. [13, с. 40]; ратифікація Європейської хартії місцевого самоврядування [12, с. 100].

Слабкі сторони (Weaknesses): нечіткість законодавчого розмежування між власними та делегованими повноваженнями [30, с. 105–110]; хронічна невідповідність між обсягом делегованих повноважень та їхнім фінансовим забезпеченням [10, с. 440–450]; недостатній рівень кадрового забезпечення [12, с. 100–110]; законодавча нестабільність, часті зміни норм бюджетного, податкового та адміністративного законодавства, що унеможливають стале

стратегічне планування на місцевому рівні [1, с. 80]; недостатній розвиток механізмів громадського контролю [2, с. 35].

Можливості (Opportunities): повоєнне відновлення як каталізатор нової хвилі децентралізації та вдосконалення системи розмежування повноважень [7, с. 50]; поглиблення євроінтеграції та необхідність приведення законодавства у відповідність до стандартів ЄС [12, с. 110]; накопичений досвід управління в умовах воєнного стану, який може стати основою для науково обґрунтованого реформування [8, с. 50–55]; розвиток цифровізації публічного управління [2, с. 35–40].

Загрози (Threats): рецентралізаційні тенденції, що проявляються в умовах воєнного стану і можуть закріпитися у законодавстві після його завершення, обмеживши здобутки реформи децентралізації [7, с. 55]; поглиблення фінансової кризи органів місцевого самоврядування [8, с. 55–60]; демографічна криза [32, с. 40]; ризик консервації неефективних моделей управління після завершення активної фази воєнних дій без проведення системних реформ [28, с. 250–260].

Таблиця 4.1

SWOT-аналіз системи розмежування повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування в Україні

Позитивні фактори	Негативні фактори
Внутрішні фактори	
Сильні сторони (S): конституційне закріплення самостійності МСВ розгалужена законодавча база [4; 7]; результати децентралізації 2014–2022 ратифікація Хартії МСВ	Слабкі сторони (W): нечіткість розмежування повноважень; нефінансовані мандати [6; 21]; кадрова недостатність; законодавча нестабільність; слабкий громадський контроль
Зовнішні фактори	
Можливості (O): повоєнне відновлення як каталізатор реформ євроінтеграція і стандарти ЄС; досвід воєнного управління; цифровізація публічного управління	Загрози (T): рецентралізаційні тенденції; фінансова криза громад; демографічна криза; ризик консервації неефективних моделей

Проведений аналіз свідчить, що система розмежування повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування має міцну конституційно-правову основу, проте страждає від системних вад у практичній реалізації [31, с. 42; 30, с. 110]. Найбільш критичними є проблеми нефінансованих мандатів, дублювання функцій та кадрової недостатності, які не були повністю вирішені навіть у ході реформи децентралізації [10, с. 450; 12, с. 110; 28, с. 260].

Таким чином, подолання виявлених суперечностей у розмежуванні повноважень потребує комплексної реформи системи публічного управління, заснованої на чіткому конституційному та законодавчому розмежуванні компетенцій, принципі повного фінансового забезпечення делегованих повноважень, дієвих механізмах захисту самоврядних прав громад від неправомірного втручання органів державної влади та інвестиціях у кадровий потенціал місцевого самоврядування [31, с. 42; 10, с. 450; 12, с. 110; 28, с. 260].

4.2. Проблема фінансової спроможності та делеговані повноваження «без гарантій»

Проблема фінансової спроможності органів місцевого самоврядування є однією з найбільш гострих і системних у сучасній практиці муніципального управління в Україні [28, с. 260–270]. Вона безпосередньо пов'язана з явищем делегованих повноважень «без гарантій» – ситуацією, коли держава передає органам місцевого самоврядування виконання публічних функцій без належного фінансового забезпечення [5, с. 55]. Це суперечить як конституційним принципам місцевого самоврядування, так і міжнародним стандартам, закріпленим у Європейській хартії місцевого самоврядування [12, с. 110–120].

Поняття фінансової спроможності територіальної громади охоплює її здатність самостійно формувати достатню доходну базу місцевого бюджету для виконання як власних, так і делегованих повноважень без критичної залежності

від державних трансфертів. Без достатніх фінансових ресурсів широкі законодавчо закріплені повноваження залишаються декларацією, позбавленою практичного змісту, що перетворює місцеве самоврядування на формальний інститут [20, с. 160].

Структурні причини фінансової недостатності. Асоціація міст України в аналітичному огляді 2023 року виділяє кілька структурних причин фінансової недостатності органів місцевого самоврядування [28, с. 270]. По-перше, це нераціональний розподіл загальнодержавних податків між державним та місцевими бюджетами. По-друге, щорічна практика зменшення нормативів відрахувань від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів у процесі прийняття державного бюджету. По-третє, недостатній розвиток місцевої податкової бази, особливо в малих і сільських громадах [4, с. 80–90]. Журавський В. С. зазначає, що фінансова залежність органів місцевого самоврядування від центру є не лише економічною, а й політичною проблемою, оскільки контроль над фінансовими потоками є реальним інструментом впливу центральної влади на рішення місцевих органів [10, с. 450–460].

Таблиця 4.2

Порівняльний аналіз фінансової спроможності громад різних типів в Україні

Показник	Великі громади	міські	Середні громади	міські	Сільські та селищні громади
Частка власних доходів у бюджеті	60–75%		40–60%		20–40%
Залежність від трансфертів	Низька		Середня		Висока (до 60–80%)
Основне джерело доходів	ПДФО, податки	місцеві	ПДФО, податок	єдиний	Земельний податок, дотації
Спроможність фінансувати делеговані повноваження	Висока		Середня		Низька
Ризик «нефінансованих мандатів»	Помірний		Значний		Критичний
Кадровий потенціал	Розвинений		Середній		Обмежений

Наведений порівняльний аналіз унаочнює, що проблема фінансової спроможності має диференційований характер: якщо великі міські громади загалом здатні впоратися з фінансуванням делегованих повноважень, то сільські та селищні громади перебувають у стані хронічної фінансової недостатності, яка унеможливує повноцінну реалізацію навіть власних повноважень [28, с. 280].

Явище делегованих повноважень «без гарантій» полягає в тому, що держава, передаючи органам місцевого самоврядування виконання певних публічних функцій, або взагалі не передбачає їхнього фінансового забезпечення, або встановлює субвенції в обсязі, явно недостатньому для покриття реальних витрат. Погорілко В. Ф. та Фрицький О. Ф. наголошують, що делегування повноважень без відповідного ресурсного забезпечення є порушенням базового принципу організації місцевого самоврядування та призводить до деградації якості публічних послуг [20, с. 170].

Таблиця 4.3

Аналіз відповідності делегованих повноважень та їхнього фінансового забезпечення

Сфера делегованих повноважень	Форма фінансування	Рівень покриття реальних витрат	Наслідки недофінансування
Соціальний захист населення	Субвенція з держбюджету	Частковий (70–85%)	Доплати з місцевих бюджетів
Освіта (зарплата педагогів)	Освітня субвенція	Частковий (80–90%)	Скорочення персоналу
Охорона здоров'я	Медична субвенція	Частковий (60–75%)	Погіршення матеріальної бази
Реєстрація актів цивільного стану	Адміністративні збори	Недостатній	Фінансування з місцевих бюджетів
Земельний кадастр	Частково держбюджет	Недостатній	Затримки у веденні кадастру
Цивільний захист (воєнний стан)	Частково держбюджет	Критично недостатній	Виснаження місцевих бюджетів

Повномасштабне збройне вторгнення суттєво загострило проблему фінансової спроможності органів місцевого самоврядування та довело явище «нефінансованих мандатів» до критичних масштабів [7, с. 60–65]. Дослідження KSE Institute 2025 року фіксує, що громади в прифронтових районах та на

деокупованих територіях втратили від 40 до 80% доходної бази порівняно з довоєнним рівнем, тоді як видатки на цивільний захист та відновлення зросли в рази [32, с. 40–45].

Таблиця 4.4

Порівняльний аналіз ключових показників фінансової спроможності громад у довоєнний та воєнний періоди

Показник	До 24.02.2022	Після 24.02.2022	Зміна
Середній рівень власних доходів	Базовий (100%)	60–80% від базового	Скорочення на 20–40%
Видатки на цивільний захист	Мінімальні	Зросли в 3–5 разів	Критичне зростання
Залежність від держтрансфертів	30–40%	50–70%	Суттєве зростання
Видатки на відновлення інфраструктури	Планові	Позапланові, масштабні	Непередбачуване зростання
Спроможність фінансувати делеговані повноваження	Часткова	Критично обмежена	Різде погіршення
Кадрова спроможність	Базова	Знижена (мобілізація, переміщення)	Погіршення

Шляхи вирішення проблеми фінансової спроможності в науковій літературі та аналітичних документах визначаються у кількох напрямках [6, с. 170]. Батанов О. В. наголошує на необхідності перегляду системи розподілу загальнодержавних податків на користь місцевих бюджетів, підвищення нормативів відрахувань від ПДФО та розширення переліку місцевих податків і зборів [6, с. 170–180]. Асоціація міст України пропонує законодавчо закріпити принцип обов'язкового повного фінансового забезпечення будь-якого делегованого повноваження, а у разі недостатності субвенцій – надати органам місцевого самоврядування право відмовитися від виконання недофінансованих функцій [28, с. 280–290].

Отже, проблема фінансової спроможності та делегованих повноважень «без гарантій» є системною вадою організації місцевого самоврядування в

Україні, яка підриває конституційний принцип реальної самостійності територіальних громад [31, с. 42–43]. Її вирішення потребує комплексного підходу: перегляду системи розподілу податкових доходів, законодавчого закріплення принципу повного фінансового забезпечення делегованих повноважень та розробки спеціальних механізмів підтримки фінансово слабких громад у повоєнний період відновлення [6, с. 180; 28, с. 290; 8, с. 65].

4.3. Шляхи вдосконалення законодавства та цифровізація процесу прийняття рішень (е-демократія)

Вдосконалення законодавства про місцеве самоврядування та впровадження інструментів електронної демократії є взаємопов'язаними напрямками розвитку муніципальної компетенції в Україні [2, с. 40–45]. Якщо законодавче вдосконалення спрямоване на усунення системних правових суперечностей і розширення реальної автономії громад, то цифровізація забезпечує практичні інструменти для реалізації цієї автономії в умовах сучасного інформаційного суспільства [1, с. 90–100]. Необхідність системного вдосконалення законодавства про місцеве самоврядування визначається сукупністю накопичених правових суперечностей, виявлених у попередніх розділах дослідження [31, с. 43]. Шаповал Т. Б. та Чубіна А. С. наголошують, що сучасна нормативно-правова база місцевого самоврядування потребує не точкових змін, а системного перегляду з метою усунення колізій, заповнення прогалин та приведення у відповідність до стандартів Європейської хартії місцевого самоврядування [31, с. 43–45].

Пріоритетні напрями законодавчого вдосконалення охоплюють кілька ключових сфер: конституційна реформа в частині місцевого самоврядування із закріпленням принципу субсидіарності; реформа законодавства про делеговані повноваження із запровадженням обов'язкового фінансового забезпечення

кожного делегованого мандату; вдосконалення виборчого законодавства [9, с. 280-290; 10, с. 460–470].

Таблиця 4.5

Порівняльний аналіз моделей правового регулювання місцевого самоврядування

Критерій	Україна (чинна модель)	Польща (модель реформи)	Німеччина (федеративна модель)	Франція (унітарна модель)
Конституційна база	Розділ XI Конституції	Конституція + закони про самоврядування	Основний закон + конституції земель	Конституція + Загальний кодекс громад
Рівні самоврядування	Громада, район, область	Гміна, повіт, воєводство	Громада, район, земля	Комуна, департамент, регіон
Фінансова автономія	Часткова (залежність від трансфертів)	Висока (розвинена власна база)	Висока (конституційно гарантована)	Середня (часткова залежність)
Делеговані повноваження	Нефінансовані мандати – системна проблема	Повне фінансове забезпечення	Конституційна заборона нефінансованих мандатів	Часткове фінансування
Контроль держави	Законність + доцільність	Виключно законність	Виключно законність	Законність із винятками
Е-демократія	На стадії розвитку	Розвинена	Розвинена	Розвинена

Порівняльний аналіз демонструє, що українська модель правового регулювання місцевого самоврядування відстає від європейських аналогів насамперед у питаннях фінансової автономії та обмеження державного контролю виключно перевіркою законності рішень [12, с. 120].

Цифровізація публічного управління та е-демократія на місцевому рівні є стратегічним напрямом підвищення ефективності реалізації муніципальної компетенції [2, с. 45–50]. Войтик О. у своєму дослідженні особливостей прийняття управлінських рішень в органах місцевого самоврядування підкреслює, що цифрові інструменти кардинально змінюють як процес підготовки та прийняття рішень, так і механізми залучення громадян до участі в управлінні [7, с. 50].

Електронна демократія (е-демократія) на місцевому рівні охоплює широкий спектр інструментів і практик, що дозволяють громадянам брати участь у прийнятті рішень органами самоврядування через цифрові канали [8, с. 74–80].

Таблиця 4.6

Порівняльний аналіз традиційних та цифрових інструментів участі громадян у місцевому самоврядуванні

Інструмент	Форма	Охоплення громадян	Оперативність	Прозорість	Обмеження
Громадські слухання	Традиційна	Низьке (присутні)	Низька	Середня	Час, місце, мобільність
Місцевий референдум	Традиційна	Високе	Низька	Висока	Вартість, організація
Електронні петиції	Цифрова	Високе	Висока	Висока	Цифровий розрив
Онлайн-консультації	Цифрова	Середнє	Висока	Висока	Активність учасників
Відкритий бюджет	Цифрова	Середнє	Постійна	Дуже висока	Фінансова грамотність
Е-голосування	Цифрова	Високе	Висока	Висока	Кібербезпека
Партисипаторний бюджет	Змішана	Середнє	Середня	Висока	Організаційні ресурси

Виклики впровадження е-демократії в Україні пов'язані як із технологічними, так і з соціальними чинниками [7, с. 65–70]. В умовах воєнного стану цифровізація публічного управління на місцевому рівні набула нового виміру: органи самоврядування були змушені перейти на дистанційні форми роботи, що стало потужним каталізатором цифрової трансформації муніципального управління [32, с. 45]. Дослідження KSE Institute 2025 року «НЕ НА ЧАСІ?» ставить принципове питання про можливість та доцільність залучення громадян до прийняття рішень на місцевому рівні під час війни [32, с. 70]. Результати дослідження свідчать, що, попри поширену думку про несвоєчасність демократичних процедур в умовах воєнного часу, громади, які зберегли активні механізми залучення громадян, демонструють вищий рівень

соціальної згуртованості та кращі результати у подоланні гуманітарних викликів [8, с. 70–75].

Таблиця 4.7

Стан е-демократії на місцевому рівні: до та під час воєнного стану

Аспект	До 24.02.2022	Під час воєнного стану	Тенденція
Онлайн-засідання рад	Поодинокі випадки	Масове застосування	Позитивна
Електронні петиції	Діяли в окремих містах	Збережено та розширено	Позитивна
Відкриті бюджети	Часткове впровадження	Обмеження через безпеку	Негативна
Цифрові адмінпослуги	Розвивалися поступово	Прискорений розвиток	Позитивна
Участь у громадських слуханнях	Традиційна форма	Переведено онлайн	Позитивна
Доступ до публічної інформації	Відкритий	Частково обмежений	Суперечлива
Цифрова комунікація з громадою	Факультативна	Основний канал	Позитивна

Законодавче забезпечення цифровізації місцевого самоврядування потребує системного підходу [2, с. 75–80]. Войтик О. наголошує, що ефективне впровадження інструментів е-демократії неможливе без відповідної правової бази, яка б чітко визначала юридичну силу рішень, прийнятих через цифрові платформи, порядок верифікації учасників онлайн-голосувань та механізми захисту персональних даних громадян [7, с. 80].

Підсумовуючи, вдосконалення законодавства та цифровізація процесу прийняття рішень є взаємодоповнюючими стратегіями розвитку муніципальної компетенції в Україні. Законодавче вдосконалення усуває системні правові суперечності та створює належну нормативну основу для реальної автономії громад, тоді як цифровізація забезпечує практичні інструменти для підвищення ефективності, прозорості та інклюзивності місцевого самоврядування [2, с. 80–85]. Реалізація обох напрямів у комплексі є необхідною умовою побудови ефективного та демократичного місцевого самоврядування в Україні як у

поточних умовах воєнного стану, так і в перспективі повоєнного відновлення [14, с. 45; 8, с. 75].

Висновки з четвертого розділу

У четвертому розділі досліджено проблеми та перспективи розвитку муніципальної компетенції в Україні. Встановлено, що система розмежування повноважень має міцну конституційно-правову основу, проте страждає від системних вад: нечіткість розмежування повноважень (дублювання з місцевими держадміністраціями), нефінансованими мандатами та рецентралізацією в воєнний стан, де громади втратили до 80% доходів при зростанні видатків на цивільний захист. SWOT-аналіз підкреслює сильні сторони (конституційна база, децентралізація 2014–2022 рр.) та слабкості (кадрова недостатність, законодавча нестабільність), з можливостями повоєнного відновлення та загрозами фінансової кризи.

Фінансова спроможність обмежується залежністю від трансфертів (до 80% у сільських громадах), де делеговані повноваження (соціальний захист, освіта) покриваються субвенціями лише на 60–90%, змушуючи витратити власні кошти. Шляхи вдосконалення включають законодавчу реформу (принцип повного фінансування делегованих функцій, субсидіарність), цифровізацію (е-петиції, відкриті бюджети, онлайн-голосування) та е-демократію для підвищення прозорості й участі громадян.

Подолання проблем через перегляд податків, стандарти ЄС, цифрову трансформацію та повоєнну підтримку з міжнародними партнерами посилює автономію громад, формуючи основу для загальних висновків роботи.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки щодо компетенції органів місцевого самоврядування у вирішенні питань місцевого значення в Україні.

Питання місцевого значення є фундаментальною категорією муніципальної компетенції, що характеризується локалізованістю, гібридністю та динамічністю. За своєю правовою природою вони поєднують засади субсидіарності та самоврядної автономії і охоплюють 22 групи завдань, закріплених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Еволюція цього інституту пройшла шлях від радянської централізації через перехідний період до системної децентралізації, розпочатої Концепцією реформування 2014 року. В умовах воєнного стану з 24 лютого 2022 року зміст питань місцевого значення суттєво розширився, охопивши питання цивільного захисту, евакуації, гуманітарної допомоги та відновлення зруйнованої інфраструктури.

Нормативно-правова база місцевого самоврядування має ієрархічну структуру, що включає Конституцію України, галузеві кодекси та спеціальне законодавство. Попри свою розгалуженість, вона містить системні колізії та прогалини, що знижують ефективність правового регулювання муніципальної компетенції та потребують системної ревізії.

Повноваження органів місцевого самоврядування поділяються на власні (самоврядні) та делеговані. Власні повноваження – управління місцевим бюджетом та комунальною власністю – фінансуються з місцевих джерел. Делеговані повноваження, зокрема реєстрація актів цивільного стану, мають забезпечуватися державними субвенціями, проте на практиці це зобов'язання виконується лише частково. Воєнний стан розширив обсяг делегованих завдань у разі, що суттєво загостило проблему нефінансованих мандатів та дублювання

функцій між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями.

Фінансову базу місцевого самоврядування формують переважно надходження від податку на доходи фізичних осіб, земельного податку та міжбюджетні трансферти, частка яких у сільських громадах сягає 40–80 відсотків. Воєнні умови скоротили власні доходи громад водночас із різким зростанням видатків на цивільний захист, що вимагає оптимізації системи міжбюджетних відносин та модернізації управління комунальною власністю.

SWOT-аналіз системи муніципальної компетенції засвідчив наявність міцної конституційної бази та інституційної стійкості громад як сильних сторін, водночас виявивши фінансову нестабільність та кадровий дефіцит як системні слабкості. Серед можливостей виділяються повоєнне відновлення та євроінтеграція, серед загроз – ризики рецентралізації та хронічного недофінансування.

Практичні рекомендації за результатами дослідження полягають у такому:

1. Законодавчо закріпити принцип обов'язкового повного фінансового забезпечення делегованих повноважень, заборонивши передачу органам місцевого самоврядування нефінансованих мандатів.

2. Підвищити норматив відрахувань від податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів, розширити перелік місцевих податків і зборів для зміцнення фінансової самодостатності громад.

3. Впровадити єдину цифрову платформу електронної демократії на місцевому рівні, що забезпечить функціонування електронних петицій, відкритих бюджетів та онлайн-консультацій з мешканцями не менш ніж у 80 відсотках громад.

4. Розробити і реалізувати програми кадрової підготовки муніципальних службовців та стимулювати розвиток міжмуніципального співробітництва для підвищення спроможності малих і сільських громад.

5. Сформувати повоєнний фонд відновлення громад за участю міжнародних партнерів – Європейського Союзу та Світового банку – із чітким механізмом розподілу коштів через органи місцевого самоврядування.

Результати дослідження підтверджують, що муніципальна компетенція є ключовим чинником інституційної стійкості України, однак подолання розриву між декларативною та реальною автономією місцевого самоврядування вимагає системних законодавчих і фінансових реформ. Перспективами подальших досліджень є моделі повоєнного відновлення територіальних громад та використання технологій штучного інтелекту в системах електронної демократії на місцевому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні. Київ : Атіка, 2007. 126 с.
2. Асоціація міст України. Звіт про стан місцевого самоврядування в Україні – 2023. Київ : АМУ, 2024. 50 с.
URL : https://auc.org.ua/sites/default/files/library/zvit_2023.pdf (дата звернення : 25.04.2026).
3. Асоціація міст України. План заходів з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку : проблеми фінансової спроможності громад. Київ : АМУ, 2025. URL : <https://auc.org.ua/novyna/plan-zahodiv-bez-zabezpechennya-finansovoyi-spromozhnosti-gromad> (дата звернення : 08.04.2026).
4. Асоціація міст України. Проблемні питання в основних сферах діяльності органів місцевого самоврядування та пропозиції щодо їх вирішення. Київ : АМУ, 2023. 120 с.
URL : https://auc.org.ua/sites/default/files/library/problemni_pytannya_oms_amu_2023.pdf (дата звернення : 20.04.2026).
5. Асоціація міст України. Проблемні питання органів місцевого самоврядування : аналітичний огляд. Київ : АМУ, 2023. 47 с.
URL : https://auc.org.ua/sites/default/files/library/problemni_pytannya_oms_amu_2023.pdf (дата звернення : 30.04.2026).
6. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 260 с.
7. Войтик О. Особливості прийняття управлінських рішень в органах місцевого самоврядування. *Демократичне врядування*. 2023. Т. 31, № 1. С. 63–80. URL : <https://doi.org/10.23939/dg2023.01.063> (дата звернення : 04.04.2026).

8. Войтик О. Особливості прийняття управлінських рішень в органах місцевого самоврядування. *Демократичне врядування*. 2023. Т. 31, № 1. С. 63-74. URL : <https://doi.org/10.23939/dg2023.01.063> (дата звернення : 19.04.2026).

9. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С. Г. Серьогіної. Харків : Право, 2005. 290 с.

10. Голош Н. К. Управління земельними ресурсами як гарантія розвитку територіальних громад. *Ефективність державного управління*. 2023. № 70/71. С. 29–34.

11. Журавський В. С. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Ін Юре, 2004. 672 с.

12. Кухтін Ю. В. Земельні ресурси об'єднаних територіальних громад : ефективність використання та управління в контексті децентралізації влади. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52

13. Мельникова І. М. Декларація про державний суверенітет України 1990. Енциклопедія історії України : Т. 2: Г–Д. НАН України. Інститут історії України. Київ : В-во «Наукова думка», 2004. 688 с. URL : http://www.history.org.ua/?termin=Deklaraciya_pro_derzh_suverenitet. (дата звернення : 10.03.2026).

14. Міжмуніципальне співробітництво в 2024 році : чому нас навчив десятирічний досвід. *Децентралізація*. 2024.

15. Міністерство розвитку громад та територій України. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади станом на 1 квітня 2026 року. Київ : Мінрегіон, 2026. URL : <https://decentralization.ua/library> (дата звернення : 06.03.2026).

16. Мінрегіон України. Моніторинг децентралізації : фінансова спроможність громад 2025. Київ, 2025. 45 с. URL : <https://decentralization.gov.ua/monitoring2025> (дата звернення : 01.04.2026).

17. Мінрегіон України. Моніторинг реформи децентралізації : фінансова спроможність громад 2025. Київ : Мінрегіон, 2025. 45 с.
URL : <https://decentralization.gov.ua/monitoring2025> (дата звернення : 21.04.2026).

18. Місцеве самоврядування в Україні : правові основи та реформи. *Public Administration*. 2025. № 6. С. 1-20.
URL : https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2025/6_2025/12.pdf (дата звернення : 11.03.2026).

19. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації : посібники для громад. *Програма U-LEAD з Європою*. 2023.
URL : <https://decentralization.ua/news/8644> (дата звернення : 14.03.2026).

20. Місцеве самоврядування: теорія і практика в умовах децентралізації. Запорізький національний університет. 2021. 200 с.
URL : <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2908/zbirnykkonferenciyimiscevesamovryadvukrayini07122021.pdf> (дата звернення : 05.05.2026).

21. Мішина Н. В., Волкова Д. Є. Ефективне місцеве самоврядування : конспект лекцій. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2025. 89 с.

22. Мішина Н. В., Волкова Д. Є. Ефективне місцеве самоврядування : конспект лекцій для здобувачів вищої освіти ступеня магістра. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2025. 89 с.

23. Погорілко В. Ф., Фрицький О. Ф., Баймуратов М. О., та ін. Муніципальне право України : підруч. / за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 352 с.

24. Назаренко О. А. Місцеве самоврядування : поняття, ознаки, функції. *Серія : право*. 2013. Т. 1. Ч. II, № 21. С. 84–90.

25. Принципи місцевого самоврядування в Україні : теоретичний аналіз. *Юридичний вісник*. 2022. Вип. 5. С. 10-25.
URL : https://yurvisnyk.in.ua/v5_2022/5.pdf (дата звернення : 10.05.2026).

26. Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР і місцеве самоврядування : Закон УРСР від 7 грудня 1990 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-12> (втрата чинності). (дата звернення : 15.04.2026).

27. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 01.04.2014 № 333-р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 30. С. 808. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення : 20.04.2026).

28. Носков О. М. Публічно-приватне партнерство органів місцевого самоврядування та малого і середнього бізнесу : інноваційні підходи в українських громадах. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : право, публічне управління та адманастрування*. 2024. № 14. URL : <https://reicst.com.ua/pmtl/article/2024-14-02-05/2024-14-02-05/1401>.

29. Земельні ресурси об'єднаних територіальних громад : ефективність використання та управління в контексті децентралізації влади. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52

30. Сидорчук Л. А. Місцеве самоврядування у сфері забезпечення правопорядку : національний та міжнародний досвід : монографія. Київ : КиМУ, 2009. 220 с.

31. Становлення та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Вісник Юридичних наук УжНУ*. 2025. № 44. С. 1-15. URL : <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/44.pdf> (дата звернення : 01.03.2026).

32. Територіальна організація влади в Україні: виклики децентралізації. *Наука і економіка*. 2024. № 1. С. 1-15. URL : <https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/download/5427/5481/12284> (дата звернення : 29.04.2026).

33. Туневич А. Д. Питання місцевого значення в компетенції органів місцевого самоврядування : курсова робота. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2025. 29 с.

34. Федоренко В. Л., Чернеженко О. М. Конституційні моделі місцевого самоврядування у державах Європи та України. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2022. 250 с. URL : https://ccu.gov.ua/sites/default/files/fedorenko_v.l.chernezhenko_o.m._konstytuciyni_modeli_miscevogo_samovryaduvannya_monograf.pdf (дата звернення : 18.03.2026).

35. Функціонування місцевого самоврядування в Україні під час воєнного стану. *PDU Journal*. 2022. № 3. С. 40-50. URL : https://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2022/40.pdf (дата звернення : 20.04.2026).

36. Чернецька О. В. Концептуальні основи співвідношення функцій та компетенції представницьких органів місцевого самоврядування. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 2. С. 93-110.

37. Шаповал Т. Б., Чубіна А. С. Місцеве самоврядування в Україні як конституційно-правовий інститут. *Наукові записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Юридичні науки*. 2018. № 6. С. 33-45. URL : <https://doi.org/10.32838/tnu-2707-0581/2018.6/06> (дата звернення: 20.04.2026).

38. Фінансове забезпечення комунальних підприємств та його зв'язок із місцевими бюджетами. «Міжнародний досвід та економічні студії». 2024.

39. KSE Institute. НЕ НА ЧАСІ? Виклики та можливості залучення на місцевому рівні під час війни. Київ : KSE Institute, 2025. 38 с. URL : https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/04/Ukrayinska_KSE-Institute-Ne-na-chasi.pdf (дата звернення : 03.03.2026).

ДОДАТКИ

Додаток А

Методи виконання адміністративних рішень на місцевому рівні

Група методів	Основні інструменти	Функціональне призначення
Організаційні	Розподіл відповідальності, терміни, звітність	Координація виконання
Фінансові	Програмно-цільове бюджетування, місцеві програми	Ресурсне забезпечення
Правові	Нормативні акти, договори, контроль	Юридичне оформлення
Комунікаційні	Інформування, громадські слухання, ЗМІ	Прозорість і зворотній зв'язок
Контрольні	Внутрішній аудит, звітність перед радою	Моніторинг результатів

Додаток Б

**Складові муніципальної власності та їхня роль у діяльності органів
місцевого самоврядування**

Складова	Основні елементи	Роль у діяльності ОМС
Нерухомість	Будівлі, заклади, споруди	База для надання послуг
Інфраструктура	Мережі, дороги, транспорт	Комунальне обслуговування
Земельні ресурси	Землі комунальної власності	Доходи, містобудування
Комунальні підприємства	ЖКГ, транспорт, благоустрій	Надання послуг населенню
Природні ресурси	Водойми, ліси, рекреація	Охорона, економічне використання

Протокол аналізу звіту подібності науковим керівником

Заявляю, що я ознайомився (-лась) з Повним звітом подібності, який був згенерований Системою виявлення і запобігання плагіату щодо роботи:

Автор: Анастасія ТУНЕВИЧ

Співавтор:

Назва: ПИТАННЯ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ В КОМПЕТЕНЦІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Науковий керівник: професор Олег Олександрович Долженков

Підрозділ: SUNPU

Коефіцієнт подібності 1: 6.87%

Коефіцієнт подібності 2: 0.25%

Мікропробіли: 17

Заміна букв: 0

Інтервали: 0

Білі знаки: 0

Дата створення звіту: 2026-06-11 01:56:00.0

Після аналізу Звіту подібності констатую наступне:

Запозичення, виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимої межі. Таким чином робота незалежна і приймається.

Запозичення не є плагіатом, але перевищено граничне значення рівня подібностей. Таким чином робота повертається на доопрацювання.

Виявлено запозичення і плагіат або навмисні текстові спотворення (маніпуляції), як передбачувані спроби укриття плагіату, які роблять роботу невідповідною вимогам законодавства (Ст. 32. ЗУ Про вищу освіту, пункт 3.1, Ст. 42. ЗУ Про освіту) та вимог НАЗЯВО (Критерій 5), а також кодексу етики і процедур. Таким чином робота не приймається.

Обґрунтування:

Дата

експерт